

Makale Bilgisi: Işık, E. (2023). Genel Sistem Teorisinden Aile Sistemleri Teorisine: Aile Çalışmalarında Sistem Kuramı. DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:10, Sayı:2, ss.701-716.	Article Info: Işık, E. (2023). From General System Theory To Family Systems Theory: System Theory in Family Studies. DEU Journal of Humanities, Volume:10, Issue:2, pp. 701-716.
Kategori: Araştırma Makalesi	Category: Research Article
Gönderildiği Tarih: 17.08.2023	Date Submitted: 17.08.2023
Kabul Edildiği Tarih: 11.09.2023	Date Accepted: 11.09.2023

GENEL SİSTEM TEORİSİNDEN AİLE SİSTEMLERİ TEORİSİNE: AİLE ÇALIŞMALARINDA SİSTEM KURAMI

Esra Işık*

Öz

Bu makalede aile çalışmalarını etkileyen ve önemli kuramsal yaklaşımlardan biri olarak kullanılan genel sistem teorisi ele alınacaktır. Genel sistem teorisi diğer kuramların aksine doğa bilimleri alanında geliştirilen ve klinik uygulamalar yoluyla aile araştırmalarına dâhil edilen bir kuramdır. Aile terapisi alanında genel sistem teorisi kullanılarak yürütülen çalışmalar, genel sistem yaklaşımının sosyoloji içerisinde de tartışmaya açılması ile sürmüştür. Günümüzde aile danışmanları tarafından sıklıkla kullanılan aile sistemi teorisinin geliştirilmesinde ve aile sosyolojisi alanında yapılan araştırmalarda genel sistem teorisinin etkisi özellikle 1980'lerden sonra yoğun olarak görülmektedir. Bu çalışmada da bütün bu gelişmelerden hareketle genel sistem kuramının tarihsel bağlam içerisinde teorik temellerinin açıklanması amaçlanmıştır. Genel sistem kuramının aile çalışmalarına nasıl uygulandığı ve aile çalışmalarındaki yeri de makale içerisinde ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Genel Sistem Kuramı, Aile, Sistem, Aile Sosyolojisi

FROM GENERAL SYSTEM THEORY TO FAMILY SYSTEMS THEORY: SYSTEM THEORY IN FAMILY STUDIES

ABSTRACT

In this article, the general system theory, which is used as one of the important theoretical approaches affecting family studies, will be discussed. Unlike other theories, general systems theory is a theory developed in the field of natural sciences and included in family research through clinical applications. The studies carried out using general system theory in the field of family therapy continued with the opening of the general system approach to discussion in sociology. Today, the influence of the general system theory in the development of the family system theory, which is frequently used by family counsellors, and in the researchers conducted in the field of

* Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, esra.isik@dpu.edu.tr, ORCID 0000-0003-2983-4183.

family sociology is seen intensively especially after the 1980s. In this study, it is aimed to explain the theoretical foundations of the general system theory within the historical context. How the general system theory is applied to family studies and its place in family studies are also discussed in the article.

Keywords: General System Theory, Family, System, Sociology of Family

1.GİRİŞ

Aile toplumu şekillendiren temel kurumlardan biri ve aynı zamanda evrensel bir olgu olarak kabul edilir. Tarih boyunca farklı özelliklerde ve farklı pratiklerle karşımıza çıkan aile, kuruluş biçimi, işlevleri, aileyi oluşturan üyeler arası ilişkileri ve yapısı itibari ile sayısız değişime uğramıştır. Bu değişimler sadece tarihsel süreçlere değil aynı zamanda ekonomik, kültürel, siyasi ve dini nedenlere de bağlıdır. Aile bütün bu yönleri ile sosyal bilimlerin en ilgi çekici konuları arasında yer almaktadır. Sosyoloji başta olmak üzere sosyal bilimlerin alanını oluşturan bütün disiplinler aileye araştırma konusu olarak yoğun ilgi göstermektedir. Toplumu ayakta tutan temel öğelerden biri olarak da nitelendirilen aile kurumu, insan türünün üremesi ve sürdürülmesi gereksiniminin sonucu olarak değerlendirilir. Üretim ve tüketimde bulunmak, çocukların toplumsallaştırılması-egitimi, güvenlik, duygusal ihtiyaçların giderilmesi gibi birçok işlev ile özdeşleştirilen aile aynı zamanda toplumdaki en köklü yapılardandır (Tezcan, 2000, s.13).

Aileyi uygarlığın temeli olarak gören, onun birey ve toplum için önemini vurgulayan yaklaşımlar kadar bu köklü yapının varlığını birçok toplumsal dezavantajın odağına yerleştiren eleştirel yaklaşımlar da mevcuttur. 1980'lerde aile, ekonomi politikaları ve kısılan sosyal güvenlik hizmetleri ile yoksullaşan toplum için bir kurtuluş olarak görülürken, feministler için ataerkil toplumda kadın ve çocukların ezilmişliğinin en önemli nedeni sayılmaktadır (Gittins, 2012, s.12). Aileye ilişkin eleştirel yaklaşımların birçoğu, sanayi toplumu ile özdeşleştirilen modern çekirdek aileye dair Avrupa merkezci bakış açısına yöneliktir. Bu bakış açısına göre geleneksel toplumlarda üretimin merkezi olan ve bu toplumların aile tipi olarak kabul edilen geniş ailedir. Sanayileşme ile üretimin aile dışına taşınması, geniş aile tipinin sanayi toplumu ile uyumsuz bir yapı olarak görülmesine ve batı tipi modern çekirdek ailenin sanayileşme ile yaşanan toplumsal sorunların aşılmasında kilit bir kurum olarak tanımlanmasına neden olmuştur. Sanayi toplumunun ideal ailesi artık üretici kimliğinden ziyade bütün üyelerinin tüketici rolleri ile toplumsal yaşama dahil olduğu, anne, baba ve çocuklardan oluşan az nüfuslu bir ailedir. Çekirdek aile tipini sanayi toplumunun merkezine yerleştiren ve onu evrensel bir aile tipi olarak ele alan araştırmacılar, "ilkel" topluluklardaki aile türlerinden çekirdek aileye doğru gelişimsel bir aile modeline odaklanmışlardır. Bu bakış açısını besleyen antropolojik çalışmalar erken dönem klasik sosyolojisini de büyük ölçüde etkilemiştir.

Klasik sosyolojinin önde gelen temsilcileri tüm yönleri ile bir kurum olarak gördükleri aile ile ilgilenmeye başlamışlardır. Aile, Karl Marx da dahil olmak üzere Frédéric Le Play, Friedrich Engel, Emile Durkheim ve Max Weber gibi sosyolojinin kurucu isimlerinin dikkatini çekmiştir. Bu öncü sosyologların ilgilendiği aile belirli bir toplum tarafından üreme, çocuk yetiştirme-çocuk bakımı ve duygusal destek gibi çeşitli görevleri organize etmek ve gerçekleştirmek için kullanılan bir dizi kurumsal düzenleme olarak görülmektedir (Naldini, 2017, p. 298). Özellikle en önemli sosyal teorisyenlerden biri olarak kabul edilen Durkheim'in aile sosyolojisi alanındaki çalışmaları bu bağlamda dikkate değerdir. Aile sosyolojisi ile ilgili üniversitelerde çeşitli dersler de veren Durkheim yaşadığı süre boyunca ne yazık ki bu konuda elindeki malzemeyi bir araya getirmemiştir. *Toplumsal İşbölümü* (The Division of Labor in Society) ve *İntihar* (Suicide) adlı eserleri başta olmak üzere neredeyse tüm çalışmalarında aileye dağınık bir şekilde atıfta bulunmuş ve aile sosyolojisi üzerine verdiği ilk derste aile çalışmalarına yönelik metodolojik yaklaşımını ortaya koymuştur. Durkheim aile analizine başlarken çağdaş Avrupa ailesinin bilinen verilerine dayanarak aile örgütlenmesinin unsurlarını tanımlamaya çalışmıştır (Bynder, 1969, p. 527-528). Önemli bir düşünür, sosyal bir teorisyen olarak Karl Marx ise aileyi ekonomik sistemlerle ilintili olarak kavramsallaştırmıştır. Bu bağlamda Marx çekirdek aileyi kadınların ekonomik fayda sağlamak için kocalarına sadık kalmaları amacıyla uzmanlaşan bir kurum olarak görür. Marx ve Friedrich Engels, başlangıçta kadın ve erkeklerin gruplar halinde özgürce birlikte yaşadıklarını ve sahip oldukları çocukların kimin olduğu konusunda fazla endişelenmediklerini tahayyül etmişlerdir. Daha sonra artı ürün ve özel mülkiyetin gelişmesi ile erkeklerin kendi çocuklarının kim olduğunu bilmesi zorunluluğu doğmuştur. Çünkü yalnızca bu çocuklar hak ettikleri gıda fazlasını (kurutulmuş kök bitkileri, kurutulmuş hayvan eti vb.) miras alabileceklerdir. Böylece, kadınların özgür ve açık ilişkilerini, kendileri ve çocukları için ekonomik fayda karşılığında takas ettikleri teorisi ortaya atılmıştır. Tek eşli evlilikte kadınların erkeklere cinsel sadakati kavramı da bu şekilde doğmuştur. Karl Marx'a göre ekonomi dışında bu sistemi yaratan; bireysel tercih, din ya da herhangi bir şey değildir (McDaniel & Tepperman, & Colavecchia 2011, p. 23).

Klasik kuramcıların aileye duydukları ilgi ve merak, onu anlama çabasını da beraberinde getirmiştir. Çünkü aile değişen toplumun merkezinde yer almaktadır. Sanayi devriminin ve modern dünyanın tehdidi altına girdiği gözlemlenen aile, 19. yüzyılda birdenbire toplumsal düşüncenin önemli bir teması haline gelerek, sosyolojinin kurucu isimlerinin üzerinde durdukları bir konuya dönüşmüştür. 20. yüzyılın başına kadar aileye ilişkin sosyolojik yaklaşımın odağına yerleştirilen "aile sorunu" sanayi ülkeleri için karşılaşılan sefalet ve tehditlerle mücadele adına çözülmesi gereken elzem bir mesele olarak görülmüştür. Diğer taraftan bu süreçte henüz emekleme aşamasında olan aile sosyolojisi 20. yüzyılda ampirik bir disiplin olarak ABD'de gelişip

yayılrken Avrupa'daki çalışmalar daha geç başlamıştır (Déchaux, 2011, s. 40).

ABD'deki gelişmeler Amerikan sosyoloji yazımında aile üzerine üç dönemi işaret etmektedir. 1895'ten 1914'e kadar olan ilk dönemde aile çalışmaları, ailenin kökeni, evrimi ve ilkel-tarihi toplumlardaki biçimlerine odaklanırken; 1915'ten 1926'ya kadarki ikinci dönem çalışmalarında ise sanayi devrimi ile ailede yaşanan değişimler ele alınmıştır. 1927 sonrası üçüncü dönemde aile çalışmalarının temel ilgisi ailenin güncel sorunlarına yoğunlaşmıştır (Thomas, 1955, p.104). Aile sosyolojisi çalışmalarında dönemselsel olarak farklı konu ve meseleler merkeze alınırken diğer taraftan da kuramsal yaklaşımlar aile araştırmalarında kendine yer bulmuştur. Özellikle 1950'lerden sonra aile ile ilgili daha rafine araştırma yöntemlerinin titizce planlandığı, araştırma tasarımları ile birleştirilip hipotezlerin test edilmesine önem verilen bir süreç başlamıştır. Bu süreç sosyoloji alanındaki teorik yaklaşımların aile kurumu üzerine uygulandığı ve aynı zamanda yeni teorik yaklaşımların da geliştirilerek zengin kuramsal çalışmalara yol açtığı bir dönemdir (Canatan, 2011, s. 24). Bu kuramsal yaklaşımlar vasıtası ile yapılan araştırmalar özellikle 20. yüzyıl aile çalışmalarında oldukça belirleyici olmuştur.

2.Aile Çalışmalarında Kuramsal Yaklaşımlar

Aile araştırmalarında ve bir alan olarak aile sosyolojisinin gelişiminde kuramsal yaklaşımlar son derece önemlidir. Bir kuram, bir fenomen için bir açıklama sunar; bu fenomen, türlerin evrimi gibi doğal dünyada da olabilir ya da eşitsizlik veya sosyal değişim gibi sosyal dünyada da olabilir. Bilimsel kuramların anahtar özelliği ampirik olarak test edilebilir olması gerektirir yani kuramlar önermeler ve gözlemlerle değerlendirilebilir. Bu özellik bilimsel kuramı, din veya felsefe gibi dünyayı anlamının diğer yollarından ayırır. Bir teorinin doğru olup olmadığını ve hangi durumlarda doğru olduğunu test etmek için bilim adamları verileri toplar ve analiz eder (Ciabattari, 2017, p. 59). Sosyal dünyada olup bitenleri anlama çabası sosyal bilimlerin içerisinde farklı bakış açıları, çözümler ve eleştirileri yani zengin bir kuramsal üretimi de beraberinde getirmiştir. Özellikle sosyoloji kuramcıları modern dünyayı avantaj ve dezavantajları ile ortaya koyarken geliştirdikleri teorilerle sosyal dünyanın değişimine farklı perspektiflerden bakılabileceğini göstermişlerdir.

Sosyal dünyaya dair bilgiyi, açıklamayı ve tahmini sistematik hale getiren birbiriyle bağlantılı fikirler kümesi şeklinde tanımlanan sosyolojik kuram aile gibi herkesi ilgilendiren; sosyal yaşamın şekillenmesinde ve değişiminde merkezi rol oynayan konularla ilgili büyük fikirlere sahiptir (Ritzer & Stepnisky, 2015, p. 4-5). Bu fikirler, toplumun bir parçası olan bizlerin gündelik hayatta ürettiğimiz anlık sorgulamalardan ve önerilerden belirgin bir biçimde farklılaşır. Ancak bu durum kuramı gerçek hayattan ayırmak anlamına gelmemektedir. Dünyaya bakışımız bütünü ile kuramsal bakış açımıza dayalıdır. Sosyolojik kuram ile ilgili okuma, bizim dünyamızın ve

hayatımızın günlük ve olağan kabul edilen yönlerinin ne kadar alışılmışın dışında, karmaşık olabileceğini görmek ve muğlak olduğu hakkında birçok şeyi anlamak demektir (Wallace & Wolf, 2020, p.22). Bu karmaşa ve muğlaklığın yarattığı perdeyi aralama ve topluma dair olanın bütünü görmeye çabası sosyolojide zengin bir kuramsal mirası ortaya çıkarmıştır. Hepimizin üzerinde az çok bir düşünceye sahip olduğu aile gibi yapıları inceleyen sosyolojik kuram, cevap aradığı soruları, eleştirileri, olumlamları veya çözümlenmeleri sistemli ve kapsamlı bir çerçevede ortaya koyar. Dolayısıyla sosyolojik kuram, aile hakkında düşünmenin daha açıklayıcı ve gerçekçi yönlerine odaklanır.

Sosyolojik kuramın aile çalışmalarını yoğun olarak etkilediği 20. yüzyıl bu bağlamda aile sosyolojisi alanının da geliştiği yüzyıldır. 1960'lara kadar üç ana teorik yaklaşımın belirleyici olduğu aile sosyolojisinde ilk olarak işlevselci aile kuramının etkileri görülür. Bu kuramın en önemli temsilcilerinden biri olan Talcott Parsons'a göre aile toplumda iki temel işleve hizmet etmektedir; çocukların sosyalleşmesi ve kontrol edilmediği takdirde toplum için sorun yaratabilecek olan yetişkin yaşamının istikrarı (Naldini, 2017, p. 298). Modernite ve çekirdek aile arasında nedensel bir ilişki öngören Parsons'ın (Yıldırım, 2016, s. 4307) yaklaşımında aile toplumda birçok işlevi yerine getirmektedir ancak bu iki işlev Parsons için ailenin anahtar işlevleri olarak görülmüştür. Özellikle Kuzey Amerika kültürüne odaklanan Parsons'a göre ailenin rolü; çocukların toplumun değer ve normlarına uygun şekilde sosyalleştirilmesini, çocukların kişiliklerine bağımsızlık ve başarıya motivasyonunun aşılmasını sağlamaktır. Diğer yandan aile, yetişkin yaşamı için gündelik hayatın duygusal stres ve gerginliklerine karşı evlilik yoluyla panzehir görevi görmektedir (Jacobsen vd., 2004, p. 26).

Parsons'cu sosyolojide çekirdek aile büyük önem taşır. Aile toplumsal sistemin kalıcılığını sağlayacak, onu idame ettirecek değerlerin ve değişkenlerin aktarıcısıdır. Sosyalleştirme aracılığıyla değerleri yeni kuşağa iletme mekanizması olarak işlev gören aile böylelikle toplumsal düzeni, dengeyi, stabiliteyi ve istikrarı sağlamanın başlıca kaynağı olarak anlaşılmıştır (Akın, 1991, s.45). Çünkü bu aile yapısı ebeveynlere; az sayıdaki çocuklarının yaşamda kendilerine bir yer sağlamaları için ihtiyaç duyacakları yeterli enerji ve sevgi yatırımı yapabilmelerini mümkün kılarken, aynı zamanda da aile birimine, en iyi işlere ulaşabilmek için yeterli hareketlilik olanağı da vermiştir. Bu nedenle küçük çekirdek aile işlevsel olarak kapitalizme en uygun ailedir (Goody, 2004, s.179-180).

Aileye yönelik sosyolojik çalışmalarda kullanılan diğer kuramsal yaklaşımlar sosyal mübadele kuramı ve sembolik etkileşimci kuramdır. Sosyal mübadele kuramı aileyi piyasa ile karşılaştırır ve aile bağlarını, aile içi ilişkileri maliyet ve ödüle bağlı olarak ele alır (Naldini, 2017, p. 298). Genel olarak insan ilişkilerine odaklanan bu kuramda insan başkalarıyla kâr-zarar temelinde (rasyonel) ilişkiler kuran bir varlıktır. Sosyal ilişkinin de bir mübadele ilişkisi olarak görüldüğü bu perspektifte, aile de üyeleri arasında

faydayı azamiye çıkarma, maliyeti ise en aza indirme yoluyla hakça ve dengeli alışveriş ilişkilerinin yaşandığı bir küme olarak görülür. En eski kuramsal yaklaşımlardan biri olan sosyal mübadele kuramı aile ilişkilerinde fayda ve maliyet nedir sorusuna odaklanmaktadır (Canatan, 2011, s. 44). 1920 ve 1930'lu yıllarda aile çalışmalarında benimsenen sembolik etkileşimci kuram ise güçlü bir kavramsal mirasa ve araştırma geleneğine sahiptir. Charles Horton Cooley, George Herbert Mead, W.I. Thomas gibi erken dönem düşünürlerin temsil ettiği kuram semboller ve anlamlar üzerine yoğunlaşmaktadır (Sadıkoğlu, 2019, s. 222). Bu kuram içinde çeşitli düşünce ekolleri olmasına karşın genel olarak sembolik etkileşimcilik bireylerin sosyal ve fiziksel çevreleri ile etkileşime girerek dünya hakkında anlam kazandıklarını vurgulamaktadır. Bu çevre aile, akranlar, sosyal gruplar, medya vb. unsurları içerir (Rank & LeCroy, 1983, p. 443). Dolayısıyla kuramın hareket noktası insan ile onun bu doğal ve sosyal çevreleri arasındaki karşılıklı bağımlılıktır. Sembolik etkileşimci kurama göre insanlar arasındaki etkileşim aktörlerin diğerlerinin davranışlarına içkin bir nitelik için değil, aktörler tarafından onlara yüklenen anlam için karşılık vermesi noktasında "semboliktir". Söz konusu etkileşimde, bireyin jest ve mimikleri diğerlerinde de aynı tepkiyi uyandırdığında, bireyin davranışları katılımcılar için "anamlı" hale gelir. Bu şekilde paylaşılan anlamlar insanın toplumsal örgütlenmesinin temelini oluşturur (Singelmann, 1972, p. 415).

Sembolik etkileşimcilik mikro bir kuramdır. Daha büyük sosyal yapıları ve kurumları incelemek yerine bireyler arasındaki etkileşimlere odaklanır ve aile bağlamında araştırmacılar bu çerçeveyi belirli davranış türlerinin aile üyeleri için taşıdığı anlamları anlamak için kullanırlar (Ciabattari, 2017, p.73). Bütün bu kuramsal yaklaşımlar temelinde toplumu açıklama çabasının bir ürünü olarak sosyolojinin gelişimine ve bu çabanın önemli bir bileşeni olarak görülen aile araştırmalarına katkı sağlamıştır. Teori bilimsel sürecin merkezi bir parçasıdır. Sosyal bilimciler, basitçe aile türlerini tanımlamaktan daha fazlasını yapmak isterler. Ayrıca farklı aile türlerinin nasıl ve neden var olduğu ve bunların zaman içinde nasıl değiştiğini anlamaya çalışırlar. Her bir kuram ailenin incelenmesine aileler ve toplum hakkında farklı varsayımlardan hareketle yaklaşmaktadır. Güç ve eşitsizlik ailelerin doğasında var mıdır? Aileler rasyonel bir kaynak alışverişi yoluyla mı oluşur? Aileler belirli bir şekilde görünür ve davranırsa toplumun genel refahı artar mı? (Ciabattari, 2017, p. 66). Bütün bu merak aile araştırmalarını ve aile kuramlarını besleyen en önemli unsurdur. Sosyolojideki teorik yaklaşımlar zenginleştikçe sosyolojinin bir parçası olan aile sosyolojisi alanındaki ampirik araştırmalar da artmıştır.

3.Genel Sistem Teorisinden Aile Çalışmalarına

Günümüzde aile çalışmalarında ve özellikle aile terapisi alanında sıklıkla kullanılan aile sistemleri teorisi genel sistem teorisinin bir uzantısı olan ve sistem anlayışının aileye uygulanmasının sonucunda ortaya çıkan bir yaklaşımdır. 20. yüzyılın başlarında disiplinler arası bir kuram olarak dikkat

çeken genel sistem teorisinin şekillenmesinde etkili olan iki önemli gelişme yaşanmıştır. Bu gelişmelerden ilki Herbert Spencer'in topluma yönelik organik ve evrimsel bakış açısı; diğeri ise bilgi ve otomasyon alanlarında yaşanan gelişmelerdir (White & Martin & Adamson 2019, p. 186). Spencer fizik ve biyoloji bilimlerinin ilerlediği bir çağda biyolojideki çalışmalardan esinlenerek topluma organik bir model olarak yaklaşmıştır. Toplumu bir organizma gibi yapan "parçaların karşılıklı bağımlılığı" genel ilkesidir. Spencer toplumdaki yapılar arasındaki ilişkileri canlı bir vücudun bölümleri arasındaki ilişkilere benzetmek için nedenler aramıştır (Buckley, 1967, p. 12). Spencer'in organizmacı toplum çözümlemesi ve evrimci bakış açısı sistem kuramının sosyal bilimlerdeki ilk yapıtaşlarını oluşturur. Spencer'dan sonra Pareto'da da sistem yaklaşımının izlerini görmek mümkündür. Pareto, sosyolojiyi denge içindeki bir sistem, birbirine bağımlı parçaları içeren bir bütün olarak kavramıştır. Bir parçadaki değişim, sistemin başka bir parçasındaki değişime yol açmaktadır. Pareto'nun kuramı bu bağlamda Spencer gibi organik bir toplum imgesine sahip olan düşünürlerin benzer görüşleri ile kaynaştırılmıştır (Ritzer & Stepanisky, 2014, s. 37-38). Öte yandan 1930'larda Avustralyalı bir biyolog olan Ludwig von Bertalanffy genel sistem teorisinin özünü oluşturacak olan organizmik sistem teorisi oluşturmuştur. Genel sistem teorisinin bütün bilim dallarında geçerli bir yöntem olduğuyla ilgili görüşlerini de ilk kez 1949 yılında Chicago Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak bulunduğu derslerde ortaya koymaya başlayan Bertalanffy, 1950'lerden sonraki çalışmalarında genel sistem teorisine ağırlık vermiştir (Çevik, 2023, s. 2). Genel olarak sistem düşüncesini ve biyolojiyi evrensel bir canlı sistemler teorisine entegre etmeye çalışan Ludwig Von Bertalanffy'nin fikirleri erken dönem aile terapistleri tarafından aile üyeleri arasındaki etkileşim kalıplarına odaklanan aile sistemlerine uygulamışlardır (Thomas & Priest, 2016, p. 235). Topluma bir sistem gibi yaklaşmak klasik düşünürlerin birçoğunda farklı toplum analizleri içerisinde kendine yer bulur. Ancak genel sistem teorisinin kuramsal bir yaklaşım olarak ortaya çıkışı için modern toplumda yaşanacak yeni gelişmelere ihtiyaç vardır. Bu gelişmeler de kendini bilimsel ve teknik sahada da göstermiştir.

Telefon ve telgrafın icadıyla birlikte bilgi akışını kavramsallaştırmanın ve ölçmenin yeni yolları geliştirilmiştir. Bu süreç iletişim kuramının da başlangıcıdır. Telgrafla gönderilebilen dijital kodlar, dijital bilgisayarların icadıyla sonuçlanan ilk araştırmaların konusudur. Bu mesaj sistemlerine yönelik incelemeler artarken aynı zamanda, yeni teknolojiler de ortaya çıkmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı sırasındaki teknolojik talepler, yol gösterici sistemler ve bilgi akışları gibi alanları birleştirmek için bir teori ihtiyacı doğurmuştur ve bu ihtiyaç bir dizi akademik gelişme ile sonuçlanmıştır. Savaştan kısa bir süre sonra Norbert Wiener (1948) sibernetik ve kontrol sistemleri üzerine ufuk açıcı bir çalışma olarak kabul edilen eserini yayınlamıştır. Aynı dönemde Bell Laboratuvarlarında araştırmacı bilim insanı olan C. E. Shannon, daha sonra W. Weaver ile birlikte *The Mathematical Theory of Communication* (1949) adıyla yayınlayacağı

matematiksel bir bilgi ve kodlama teorisini geliştirmiştir (White & Martin & Adamson, 2019, p.186). 1940'ların ortalarından 1960'ların ortalarına kadar süren savaş sonrası ve Soğuk Savaş dönemleri, siyasi tutuculuk ve güçlü uyum normları ile dikkat çekmektedir. Bu dönem, Soğuk Savaş'ın *komünist tehdit* imgeleri, dış tehdit ve toplumsal kaos riski karşısında iktidarı sürdürme kaygılarının da etkili olduğu bir dönemdir. Ülkeleri Soğuk Savaş'taki düşmanlarının önüne geçirecek teknolojik ilerlemeler için pratik uygulamalar vaat eden genel sistem teorisi de II. Dünya Savaşı sonrası bu kargaşa ortamında şekillenmiştir. Giderek daha karmaşık hale gelen endüstriyel ve askeri sistemlere hâkim olma ve bunları kontrol etme talepleri, hem teorisinin hem de uygulamanın gelişmesini sağlamıştır (Whitchurch & Constantine, 1993, p. 327).

Genel sistem teorisinin aile çalışmalarına dâhil olmasında ise ne sosyoloji ne de aile sosyolojisi alanlarının etkisi olmuştur. Klasik sosyologların sistem vurgusu toplumu açıklama çabasının bir ürünü olarak ortaya çıkar. Ancak bu çaba genel sistem teorisinin sosyoloji ve aile sosyolojisi içerisinde kendine gelişim alanı bulmasını sağlamamıştır. Genel sistem teorisinin aileye uygulanması psikiyatri ve psikoterapideki klinik uygulamalar yoluyla gerçekleşmiştir. 1950'lerin başında yerleşik bir tedavi yöntemi olarak psikanalizin teorik varsayımları kişisel mahremiyetten dolayı terapistin aile üyeleri ile temasını yasaklamaktadır. Bu yaptırımlar göz önüne alındığında, psikoterapistler tüm aileyi tedavi etmeyi meşrulaştırmak için iki gerekeç kullanmışlardır. İlk olarak, aile tedavisine araştırma adı verilmiş; ikinci olarak da bu "araştırma", o zamanın yerleşik psikoterapilerine pekiyi yanıt vermeyen klinik sorunlar -özellikle şizofreni- üzerine yapılmıştır (Bavelas & Segal, 1982, p. 99-100). Şizofreni ile ilgili aile araştırmaları genel sistem teorisinin aile alanında gelişmesine katkı sağlayan birçok araştırmacı için kırılma noktası olmuştur.

Aile terapisi ile yaklaşık aynı zamanlarda gelişen ve disiplinler arası bir çalışma alanı olan sistem teorisi ise genel olarak bir sistemin bileşenlerinin, sistemin davranışını büyük ölçüde beklenmedik, doğrusal olmayan şekillerde etkilemek için nasıl etkileşime girdiğini ve karmaşık sistemlerin dinamiğini anlamaya çalışır. Ancak her biri kendi odak noktası, yöntemi ve uygulaması olan birçok sistem teorisi ekolü de vardır. Ekonomist Kenneth E. Boulding, biyologlar Anatol Rapoport ve Ludwig von Bertalanffy, antropolog Gregory Bateson, psikiyatrist Ross Ashby ve bilgisayar mühendisi Jay Forrester gibi araştırmacılar bu kuramın gelişimine önemli katkılarda bulunmuşlardır. İlk savunucular, sistem teorisinin biyolojik, fiziksel, elektriksel, ekolojik, kavramsal, sosyal veya psikolojik her tür sistemi (dolayısıyla genel sistem teorisini) anlamak için kullanılabileceğini ileri sürmüşlerdir. Bu nedenle genel sistem teorisi para sistemleri, borsalar, endüstriyel sistemler, yerel ve küresel iklim sistemleri, politik sistemler, nüfus sistemleri, şirketler, organizasyonlar, toplum, topluluklar ve aile gibi her türlü/çok çeşitli sistemleri incelemek için kullanılmıştır (Watson, 2012, p. 184-185). Ailenin incelenmesinde genel

sistem kuramının aile terapileri ile başlayan etkisi Bateson gibi araştırmacıların çalışmaları ile derinlik kazanmıştır.

Sistem teorisinin, aile araştırmalarında sosyolojiden önce gelişmesinde San Francisco'daki küçük bir araştırmacı grubu oldukça etkili olmuştur. Harvard Üniversitesi'nde bir antropolog olan Gregory Bateson, savaş sonrası dönemde hem psikiyatryi hem de sistem teorisini araştırmıştır. O ve psikiyatr Don Jackson sistem teorisini aile araştırmalarına dâhil eden ilk isimlerdir. Daha sonraki yıllarda Bateson meslektaşları ile yayınladığı makalelerde ailenin bir iletişim sistemini temsil ettiğini ve çift bağ oluşması halinde üyelerden birinin şizofreni belirtileri gösterebileceğini ileri sürmüştür (White & Martin & Adamson, 2019, p.87). Bu ve buna benzer çalışmalar öncelikle aile sistemleri teorisinin daha sonra ise aile sosyolojisi araştırmalarında sistemsel yaklaşımın şekillenmesine yol açmıştır.

Psikiyatrik çalışmalarda aile sistem olarak düşünölmeye başladıkça aile terapisinin de temelleri atılmıştır. Aile sistemleri teorisi, ister bireyler, ister aileler, ister çiftlerle çalışılsın aile terapilerinde yeni yaklaşımlar önermiştir. Bu yaklaşımlarda karşılaşılan zorlukların kaynağı “hasta” olarak görülmez. Sorun sistemdedir. Dolayısıyla hasta sistemdeki baskılara karşı en savunmasız olandır ve bundan dolayı sistemdeki stres artıkça hasta duygusal, davranışsal veya ilişkisel semptomlar geliştiren kişi olarak değerlendirilir. Böylece 20. yüzyılın ikinci yarısında aile sistemi kuramına bağlı olarak çeşitli aile terapisi ekolleri şekillenmeye başlamıştır. Bu ekollerin ortaya koyduğu farklı yaklaşımlar da zamanla daha az önemli hale gelerek entegre aile terapisi modelleri geliştirilmiştir (Watson, 2012, p. 187).

Genel sistem teorisinin etkisi ile aileyi bir sistem olarak gören yaklaşımlar sadece psikiyatrik çalışmalarda ve aile terapilerinde değil aynı zamanda sosyoloji ve aile sosyolojisi alanlarında da etkili olmaya başlamıştır. Sistem teorisinin sosyoloji içerisindeki yerini ele alan ve kuramı tartışan en önemli isimlerden biri Walter Buckley'dir. Buckley 1967'de yayınlanan *Sociology and Modern Systems Theory* adlı çalışmasında sistem teorisinin disiplinlerarası genelleme ve bütünleştirme potansiyeline vurgu yapar. Ancak Buckley kurama karşı yine de temkinlidir. Çünkü ona göre bu tür bir kuramsal model karmaşıktır ve denge teorisi veya işlevsel teori kadar rahatlatıcı değildir. Diğer taraftan Buckley sistem kuramının sosyolojik çalışmalara dâhil olduğunu da kabul eder. Sosyolojik teoride yeni bir revizyon yoldadır ve birkaç yeni teori bu değişime katkıda bulunabilecek bütünleştirici bir teorik çerçeve sağlayan modern sistem analiziyle de oldukça yakından ve uyumlu bir yönde ilerlemektedir (Buckley, 1967, p. 207). Buckley sosyo-kültürel sistemin de sürekli değişen ve büyüyen karışık bir sistem olduğunu ileri sürer. Bu nedenle çağdaş sosyolojik teorinin ve çoğu aile teorisinin temellerini sağlamış olan mekanik ve organizmacı modeller yararlılıklarını yitirmiştir. Ona göre daha uygulanabilir, toplumda giderek daha fazla kabul gören sistem anlayışına daha sadık bir model, modern sistem perspektifinden gelişme sürecindedir (Hill,1971, p.7-8). Buckley genel sistem teorisinin erken

dönemleri sayılabilecek yıllarda sistem yaklaşımını klasik sosyoloji geleneği içinde tartışmaya açması bakımından son derece önemlidir. Onun ortaya koyduğu çalışma genel sistem kuramının sosyoloji ve dolayısıyla da aile sosyolojisindeki yerinin ne olabileceğinin anlaşılmasında bir hareket noktası oluşturmuştur.

Genel sistem kuramının sosyolojiye dâhil edilmesi Buckley'den sonra artarak devam etmiştir. Örneğin Murray A. Straus 1973 yılında yayınladığı “*A General Systems Theory Approach To A Theory Of Violence Between Family Members*” başlıklı makalesinde çekirdek ailenin sosyal etkileşiminde devam eden bir unsur olarak şiddetin varlığını açıklayan bir teori formüle etmek için genel sistem kuramından yararlanmıştı. Strauss'a göre sistem teorisi, sosyal yapının parçalarının birbiriyle nasıl ilişkili olduğunu ve bu parçaların bir bütün olarak sosyal birimin özellikleri üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmaya çalışan köklü sosyolojik geleneğe bağlıdır (Straus, 1973, p.106). Genel sistem teorisinin sosyolojiye ve yavaş yavaş sosyal bilimlerdeki aile çalışmalarına girişi ile birlikte aile sosyologları genel sistem teorisi yaklaşımlarının ve kavramlarının aile araştırmalarına uygulanması hakkında düşünmeye başlamışlardır.1970'lerin sonuna kadar aile üzerine genel sistem teorisi kullanılarak yürütülen çok fazla ampirik çalışma olmasa da 1980'lerden itibaren hem sosyal bilimlerdeki çalışmalarda hem de aile terapisinde çok sayıda aile sorununa yönelik mikro düzeyde sistem yaklaşımlarının filizlenmesine tanık olunmuştur (Whitchurch & Constantine, 1993, p. 327).

Sistem kuramının sosyal bilimler alanındaki gelişiminde önemli isimlerden biri de işlevselci gelenek içinde zikredilen Talcot Parsons'dır. Parsons, Amerika'daki aile sosyolojisinin bir alt alan olarak kurumsallaşmasındaki en önemli isimlerden biridir. 1940-1960 yılları arasında sosyoloji disiplini ve aile alanında belirleyici bir yaklaşım olarak ön plana çıkan yapısal-işlevselci kuram, sistem kuramı çerçevesinde işlevselciliğin yeniden ele alınması ve analize yapının da dâhil edilmesi ile Parsons tarafından geliştirilmiştir (Sadıkoğlu, 2019, s.235). Toplum bir sistem olarak gören Parsons da aile kurumu bu sistemin devamlılığında kilit rol oynamaktadır. Sistem kavramı bu bağlamda Parsons'un kuramsal yaklaşımının da merkezini oluşturur. Aileyi tartışırken sistem kavramından hareket eden Parsons için aile toplumu oluşturan alt sistemlerden biri olarak değerlendirilir.

Modern çekirdek aileyi merkeze alsın da Parsons'un aileye bakışı aslında bütünüyle gelenekseldir. Ona göre ailede uyum sorununu çözen, ekmeği kazanan babadır. Başlıca kararları alarak amaca varma işlevini de yerine getiren baba, sistemi bütünleşmiş bir halde tutmak için eşgüdüm sağlamakta ve aile ilişkilerini düzenlemekte büyük bir rol oynamaktadır (Wallace & Wolf, 2020, s. 74). Parsons'ın aile çözümlemesindeki sistem vurgusu bu bağlamda toplumsal düzenin ve dengenin korunup sürdürülmesi noktasında öne çıkar. Ailedeki her birey toplumsal sistemin devamlılığı için kendisinden beklenen işlevleri yerine getirmek durumundadır. Ancak

Parsons'un modeli onu genel sistem kuramı içerisine yerleştirmez. Aileye genel bir sistem teorisi uygulaması, 20. yüzyılın ortalarında literatüre hâkim olan işlevselci bakış açısının azalan etkisinden gelişmiştir. Parsons'un işlevselci yaklaşımında da aile bir sistem olarak görülmektedir ama bu sistem evde ve piyasada cinsiyete dayalı işbölümü etrafındaki mevcut kültürel normlar tarafından değer yüklenen daha basit mekanik veya organik bir sistemdir (White & Martin & Adamson, 2019, p. 207). Aileye işlevselci yaklaşımın ve dolayısıyla da Parsons'ın, aile araştırmalarına yaptığı akademik katkı tartışmasız aile sosyolojisi alanı içinde çok değerlidir. Aile çalışmaları gelişimsel bir süreçte incelendiğinde sistem kuramının Parsons'ın işlevselci aile yaklaşımından bütünüyle bağımsız olmadığı da açıktır.

4. Bir Sistem Olarak Aile

Sistem sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan bir kavramdır. Karşılıklı ilişki içinde bulunan unsurların oluşturduğu bütüne gönderme yapan sistem kavramı farklı şekillerde tanımlansa da ifade ettiği bütün; karşılıklı etkileşim halinde bulunan çeşitli nesnelere, elemanlardan, ilişki ve rollerden oluşmaktadır. Aileyi bir sistem olarak görmek ise, aile içindeki bağlara, ihtiyaçlara ve ortak ve bireysel davranışlara vurgu yapmaktır.

Diğer taraftan bireyler arası ilişkiler söz konusu olduğunda en önemli özelliklerden biri iletişimsel davranışlardır. Bu nedenle, bir aile sistemi, aralarında ilişkiler bulunan özel bir insan grubudur; bu ilişkiler, birbirleriyle iletişimi olan üyeler tarafından kurulur ve sürdürülür. Aile ilişkileri devam ettiği sürece, zaman içinde örüntüler oluşturur ve bir aile sisteminin özünü oluşturan da zaman içinde oluşan bu örüntülerdir (Bavelas & Segal, 1982, p.102). *Aile sistem yaklaşımı* çerçevesinde aile; ortak bir tarih anlayışına ve bir dereceye kadar duygusal bağa sahip, aile üyelerinin bireysel ve bir bütün olarak ihtiyaçlarını karşılayan bir yapı olarak görülür (Sabatelli & Bartle, 1995, p.1027).

Ailelere uygulanan "sistem düşüncesi", bir aile sistemindeki aile üyelerinin bireysel davranışlarının sorumluluğunu ortadan kaldırmak anlamına gelmez. Bütünüyle sistemik davranış üzerindeki kontrol tek bir bileşende bulunmazken, aynı zamanda hiçbir bileşenin sistemik davranış üzerinde herhangi bir kontrolü olmadığı veya bileşenlerin davranış üzerindeki kontrol veya etki derecelerinde farklılık göstermediği de söylenemez. Sistem yaklaşımı, bir üyesinin herhangi bir problem yaşadığı (engellilik, depresyon, bağımlılık vb.) ailelerde, bir bileşen olarak söz konusu üyenin, aile sistemi üzerinde sahip olabileceği etkiyi göstermesi bakımından önemlidir. Diğer taraftan genel sistem kuramı aileyi bir bütün olarak varsayar. Kuramın bütünlük varsayımı ve aile üyelerinin karşılıklı bağımlılığı özelliği; bireyler ailenin izole edilmişleri olarak değil de alt sistemleri olarak görüldükleri sürece, aile üyelerine bireysel bakmayı engellemez (Whitchurch & Constantine, 1993, p. 348-349). Aile sistemsel çerçevede hem karşılıklı ilişkiler ve bağımlılıklarla özdeşleşen bir bütünü (sistemi), hem de bu

bütünlüğü oluşturan aile üyelerinin alt sistemler olarak görüldüğü ve bireyi ötelemeyen anlayışı temsil eder.

Yani aile, daha küçük alt sistemlerden (örneğin ebeveyn, evlilik ve kardeş) oluşan, aynı zamanda daha büyük sistemlerin (örneğin toplum) içine gömülü olan hiyerarşik olarak organize edilmiş bir sistem olarak görülür. Bu çeşitli seviyeler içinde ve arasında etkileşimler meydana gelir. Bu anlayış aileyi organize bir sistem olarak anlamak için uygulanan genel sistem teorisindeki bazı ilkelere dayanır (Cox & Paley, 1997, p. 245-246);

a) Bütünlük ve düzen: Bu ilke bir bütünün, parçalarının toplamından büyük olduğu anlamına gelir. Aile onu oluşturan bireylerin özelliklerinden basitçe anlaşılacak özelliklere sahip bir yapıdır.

b) Hiyerarşik yapı: Sistemler kendi başlarına birer sistem olan alt sistemlerden oluşur.

c) Uyarlanabilir stabilizasyon: Sistemler iç işleyişlerinde koordineli değişiklikler yaparak çevredeki değişen koşulları telafi eden iç denge özelliklerine sahiptir.

d) Uyarlanabilir öz örgütlenme: Öz-istikrar anlayışının tamamlayıcısıdır. Açık, yaşayan sistemlerin mevcut sistemdeki değişikliklere veya meydana okumalara uyum sağlama yeteneğine atıfta bulunur.

Aynı zamanda aile toplum içinde yaşayan bir sistem olarak hem kendisini oluşturan üyeleri hem de toplumla kurduğu karşılıklı bağılıkları aracılığı ile bir bütün olarak ayakta durur. Bu ilişki bir dış sistem olan toplumda meydana gelen değişikliklerin aile sistemine de yansımaya yol açar. Dolayısıyla aile açık bir sistem olarak görülür (Aktaş, 2004, s. 34). Açık bir sistem olarak daha üst sistemlerin parçası olan ailenin oluşumunda tek tek bireylerin yanı sıra sosyokültürel yapılar, kişiler arası ilişkiler ve fiziksel çevre de rol alır (Ünal, 2013, s. 33).

Aileye yönelik sistem yaklaşımı aile araştırmalarını ve aile terapilerini de etkilemiştir. Evlilik, ebeveyn-çocuk ilişkileri, güvenlik, çevresel faktörler, gelişim gibi birçok konu ele alınırken aileye bir sistem olarak yaklaşılır. Ailenin yapısı ve bileşimi ne olursa olsun sistem perspektifleri içinde, tüm aile sistemlerinin yapması gerekenler konusunda bir fikir birliği var gibi görünmektedir. Bir sistem olarak aileden beklenen; bir dizi kimlik görevini uygulamak, sınırları düzenlemek, hanenin sürdürülmesi için stratejiler geliştirmek, ailenin duygusal iklimini ve zaman içinde aile yapısındaki değişiklikleri yönetmektir. Ailenin bir sistem olarak nasıl işlediğinin değerlendirilmesi için yerine getirilmesi gereken bu ortak görevlerin ve tasarlanan stratejilerin anlaşılması son derece önemlidir (Sabatelli & Bartle, 1995, p. 1027). Bu nedenle sistemsel yaklaşım aileyi bütüncül yapısını şekillendiren iç dinamikleri temelinde dikkate almayı zorunlu kılar.

Sistem olarak aile kendini oluşturan üyeleri, üyeler arasındaki iletişimsel davranışları, hiyerarşisi, sınırları ve dış çevre ile kurduğu ilişkiler bağlamında varlığını sürdüren bir yapıdır. Bu yapı birçok alt sistemden oluşur

ve her bir alt sistem diğeri ile bağlantılıdır. Aileye sistemsal yaklaşım ailedeki alt sistemleri (ebeveyn, çocuk, kardeş, karı-koca vb.) oluşturanların bir birey olarak etkisi bulunmadığı anlamına gelmediği gibi alt sistemlerin taşıdığı özelliklerin ailenin taşıdığı özelliklerden de fazla olduğu anlamına gelmez. Bu nedenle aile sistemi alt sistemlerle beraber oldukça zengin ve dinamik bir olgudur.

5. SONUÇ

Aile, sosyal bilimlerin temel çalışma konularından biridir. Özellikle sanayileşme ile birlikte yaşanan gelişmeler aileye duyulan ilgiyi arttırmıştır. Toplumun merkezine yerleştirilen ailenin geçmişte nasıl olduğu, uğradığı değişimler, farklı toplum ve kültürlerdeki biçimleri erken dönem aile araştırmalarında kendine önemli bir yer bulur. Endüstriyel toplumların karşılaştıkları sorunlarla mücadelede de bir çözüm olarak görülen aile, modern toplumu anlamaya ve açıklamaya çalışan klasik sosyologların da çalışmalarında dikkat çeken bir kavram olarak karşımıza çıkar. Sosyolojinin kurucu isimlerinin bir kurum olarak yaklaştıkları aile erken dönem sosyal bilimlerinde büyük ölçüde evrimsel bir bakış açısıyla incelenmiştir ve bu bakış açısı neredeyse 20. yüzyılın ortalarına kadar sürdürülmüştür.

Klasik sosyologların ve aile ile ilgili çalışan antropologların çözümlenmeleri 1950'lerden sonra etkili olmaya başlayan aileye yönelik kuramsal yaklaşımlarla farklı bir boyuta taşınmıştır. Kuramsal yaklaşımlar her ne kadar klasik modellerden beslense de bir ölçüde ampirik araştırmalarında önünü açmıştır. Aileye yönelik ilginin teorik temellerinin atıldığı bu dönem de yapısal işlevselcilik, sembolik etkileşimcilik ve sosyal mübadele gibi kuramsal yaklaşımların şekillendiği bir dönemdir. Ailenin kuramsal bir çerçevede ele alınması daha sonraki süreçte disiplinlerarası çalışmaları da etkileyerek aileye dair konu çeşitliliğini arttırmıştır.

Aile çalışmalarındaki kuramsal yaklaşımların biri de genel sistem teorisidir. Genel sistem teorisi diğer kuramlardan farklı olarak Ludwig von Bertalanffy'nin biyoloji alanındaki çalışmaları içinde ortaya çıkmıştır. Ancak Herbert Spencer, Pareto gibi klasik kuramcılarının organik ve evrimci görüşleri de genel sistem teorisinin gelişim süreci içinde dikkate alınması gereken yaklaşımlardır. II. Dünya Savaşı sırasında teknolojiye duyulan ihtiyaç ve sonrasında yaşanan gelişmeler genel sistem teorisinin şekillenmesini sağlamıştır. İlerleyen dönemde genel sistem teorisi birçok alanda uygulanmaya başlanmıştır. Bu alanlar arasında psikiyatri ve psikoterapi alanları da yer almaktadır. Klinik araştırmalarda kullanılmaya başlayan kuram böylelikle aile araştırmalarına dâhil edilmiştir. Aileye dair sistemsal bakış açısı, aile terapisinin gelişiminde de önemli bir rol oynar. Aile terapistleri tarafından sıklıkla kullanılan aile sistemleri yaklaşımları yeni ekollerin önünü açarken genel sistem teorisinin etkileri sosyolojide de hissedilmeye başlanır. Sosyolog Walter Buckley olmak üzere birçok toplum bilimci genel sistem teorisini tartışmaya açar. 1970'lerden sonra yavaş yavaş genel sistem teorisine dayalı sosyolojik çalışmalar görülse de sosyal bilimlerde genel sistem

kuramına dair ilginin asıl filizlendiği zaman 1980 sonrası dönemdir. 1980'ler bu bağlamda sosyal bilimlerdeki aile araştırmalarında ve aile terapilerinde, aileye dair sorunların sistem yaklaşımıyla ele alınmaya başladığı yıllardır.

Diğer kuramsal yaklaşımlar gibi sistem kuramı da aileye ilişkin bir çerçeve çizer. Sosyal bilimler içinde gelişmemesine karşın bu çerçeve belirli ilkelere dayalı olarak şekillenir. Genel sistem perspektifinde bir sistem kabul edilen aileye, hem diğer sistemlerle hem de kendini oluşturan alt sistemlerle bir bütün olarak yaklaşılır. Sistem kuramının bu bağlamda aile sosyolojisinin en etkili kuramsal yaklaşımlarından biri olan yapısal işlevselci kuramla paylaştığı ortak kavramlar vardır. Birden fazla alt sisteme sahip bir yapı olan aile, yerine getirmesi gereken amaç ve görevlerle değerlendirilir.

Birleşik bir bilim kuramına yol alışı olarak değerlendirilebilecek genel sistem kuramı, bilim dalları arasında ortak kavramların ve ilkelerin ortaya çıkışı için de dikkate değer bir örnektir. Hemen hemen bütün toplum ve doğa bilimlerinde taraftar bulan kuram, bilimdeki birliğin sağlanması noktasında etkili olmaktadır (Poloma, 2017, s. 166-167). Bu doğrultuda genel sistem kuramının teorik temellerinin ve tarihsel inşa sürecinin anlaşılması son derece önemlidir. Ailenin giderek daha fazla önem kazandığı ve aile tartışmalarının artarak sürdüğü bu dönemde kuramsal yaklaşımlar hem bir bütün olarak aileye, hem de kadın, çocuk, yaşlı gibi ailenin daha dezavantajlı üyelerine ilişkin düşünce ve anlayışımızın doğru şekilde inşa edilmesine yardımcı olacak çalışmaları da zenginleştirecektir. Genel sistem kuramının diğer disiplinleri de kapsayıcı ilkeleri aile gibi kadim bir yapının disiplinlerarası araştırma sahasına taşınmasının ve tıpkı aile terapisi alanında olduğu gibi sistem kuramına dayanan yeni aile yaklaşımlarının da önünü açacaktır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Yazarların herhangi bir çıkara dayalı ilişkisi bulunmamaktadır.

ETİK ONAY/KATILIMCI ONAMI

Makale kapsamında katılımcı kullanılmadığı için ilgili onaya yer verilmemiştir.

MADDİ DESTEK

Çalışma için herhangi bir maddi destek alınmamıştır.

YAZAR KATKILARI

Bu araştırma ve araştırma ile ilgili tüm aşamalar tek yazar tarafından yürütülmüştür.

KAYNAKÇA

- Akın, E. (1991), Aile Araştırmalarında Temel Yaklaşımlar, *Türk Aile Ansiklopedisi*, 41-47, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırması Kurumu.
- Aktaş, A.M. (2004). Aile terapisinde sosyal hizmet yaklaşımı, *Aile ve Toplum*, 2(7), 33-42.
- Bavelas, J.B. & Segal, L. (1982). Family systems theory: background and implications, *Journal of Communication*, 32(3), 99-107.
- Buckley, W. (1967). Sociology and modern systems theory. H.B. (Edt.), NJ: Prentice Hall..
- Bynder, H. (1969). Émile Durkheim and the sociology of the family, *Journal of Marriage and Family* 31(3), 527-533.
- Canatan, K. (2011). Aile Sosyolojisi: Bilimsel ve Kuramsal Çerçeve, *Aile Sosyolojisi içinde*, K. C. ve E. Y. (Edt.), 15-25, Açılım Kitap.
- Ciabattari, T. (2017). *Sociology of families: change, continuity, and diversity*, Sage Publications.
- Cox, M.J. & Paley, B. (1997). Families as systems, *Annual Review of Psychology*, 48, 243-267.
- Çevik, H.H., (2023). Kamu Yönetimi Örgütü: Modern Yaklaşımlar, <https://studylibtr.com/doc/1708615/ludwig-von-bertalanffy-in-genel-sistem-teorisi>.
- Déchaux, J.H. (2011). Aile, *Sosyolojik Düşünce Sözlüğü*, M.B. vd. (Haz.), B. A. (Çev.), 40-43, İletişim Yayınları.
- Gittins, D. (2012). *Aile Sorguluyor*, T. E. (Çev.), Pencere Yayınları.
- Goody, J. (2004). *Avrupa'da Aile*, S.A. (Çev.), Literatür Yayıncılık.
- Hill, R. (1971). Modern systems theory and the family: a confrontation, *Social Science Information*, 10(5), 7-26.
- Jacobsen, V., Fursman, L., Bryant, B., Claridge, J.M. & Jensen, B.(2004). *Theories of the family and policy*, Working Paper, New Zealand Treasury.
- Mavili Aktaş, A. (2004). Aile Terapisinde Sosyal Hizmet Yaklaşımı, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7 (7), <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21101/227249>.
- McDaniel, S., Tepperman, L. & Colavecchia, S. (2011). *An Introduction To The Sociology Of Families*, Pearson.
- Naldini, M. (2017). The sociology of families, *The Cambridge Handbook of Sociology*, K.O. Korgen (Edt.), 297-304, Cambridge University Press.
- Poloma, M. M.(2017). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, H.E. (Çev.), Palme Yayıncılık.
- Rank, M.R. & LeCroy C.W. (1983). Toward a multiple perspective in family theory and practice: the case of social exchange theory, symbolic interactionism, and conflict theory, *Family Relations*, 32(3), 441-448.
- Ritzer, G. & Stepnisky J. (2014). *Sosyoloji Kuramları*, H. H. (Çev.), De Ki Yayınları.

- Ritzer, G. & Stepnisky J. (2015). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökleri*, I. E. H. (Çev.), De Ki Yayınları.
- Sabatelli, R. M. & Bartle, S. E.(1995). Survey approaches to the assessment of family functioning: conceptual, operational, and analytical issues, *Journal of Marriage and Family*, 57 (4), 1025-1039.
- Sadıkoğlu, Z.Z. (2019). 1920-1960 yılları arasında ABD’de aile sosyolojisi, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 215-253. <https://doi.org/1018490/sosars.559106>
- Singelmann, P.(1972). Exchange as symbolic interaction: convergences between two theoretical perspectives, *American Sociological Review*, 37(4), 414-424.
- Straus, M. A. (1973) A general systems theory approach to a theory of violence between family members, *Social Science Information*, 12(3), 105-125.
- Tezcan, M. (2000), *Türk Ailesi Antropolojisi*, İmge Kitabevi.
- Thomas, J.L. (1955), Theory and research in family sociology, *The American Catholic Sociological Review*, 16(2), 104-116.
- Thomas, V.& Priest, J. B. (2016). Family therapy. *Encyclopedia of Mental Health*, H. S. F. (Edt.), 235-239.
- Ünal, S. (2013). Sistemik aile terapilerinde temel kavramlar, *Türkiye Klinikleri*, 6(1), 32-37.
- Wallace, R.A. & Wolf A. (2020). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları, Klasik Geleneğin Geliştirilmesi*, L. E. ve M. R. A. (Çev.), Doğu Batı Yayınları.
- Watson, W. H. (2012). Family systems, *Encyclopedia of Human Behavior*, V. S. R. (Edt.), 184-193, Academic Press.
- Whitchurch, G. G. & Constantine, L. L. (1993). Systems theory, *Sourcebook of Family Theories and Methods: A Contextual Approach*, P.G.B. et. Al. (Edt.), 325–355, Plenum Press.
- White, J.M., Martin T.F. & Adamson, K. (2019). *Family Theories An Introduction*, 5. Edition, Sage Publications.
- Yıldırım, İ. (2016). Türk toplumunun ve ailesinin giderek güçlenen gündemi: yaşlılık, *1st. International Academic Research Congress*, 4302-4309, Pagem Akademi.